

บทที่ ๔

การศึกษาเปรียบเทียบคุณสมบัติที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต
ของเขตชนบท เขตเมืองอื่น ๆ และเขตกรุงเทพมหานคร

ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ ๓ ซึ่งได้ทำการศึกษาคู่สมรสที่กำลังปฏิบัติการวางแผนครอบครัว โดยมุ่งศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรที่แตกต่างกัน อันมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของคู่สมรสที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันคือ เขตชนบท เมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร ผลจากการศึกษาปรากฏว่า ปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้มีส่วนสัมพันธ์กับการปฏิบัติการวางแผนครอบครัว และในกรณีการเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิวิธีต่าง ๆ สำหรับบทนี้เป็นการศึกษาเพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้นำกลุ่มคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตมาศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่ยังไม่ได้ปฏิบัติ ในปัจจุบัน แต่คงการที่จะปฏิบัติ ในอนาคต โดยจะทำการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ดังกล่าวที่อาจจะมีผลกระทบต่อ การปฏิบัติการวางแผนครอบครัว รวมทั้งการเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิแบบใดแบบหนึ่งของคู่สมรสด้วย

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ กับการที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต ของคู่สมรส จากตารางที่ ๑๒ โดยทั่วไปแล้ว พบว่าอัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว สูงสุดในกลุ่มผู้ที่มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ระหว่าง ๑ - ๓ คน คือ ๔๖.๕ ในเขตชนบท และ ๔๔.๕ ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนในเขตเมืองอื่น ๆ จะอยู่ในกลุ่มผู้ที่ไม่มียุตรสูงสุดร้อยละ ๕๕.๔ ทั้งนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าคู่สมรสที่ต้องการจะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต เริ่มจะตระหนักถึงปัญหาของการมี

ตารางที่ ๑๒ อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวใน
อนาคต จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
๐	๓๙.๓ (๑๐๗)	๕๕.๘ (๕๖)	๔๖.๘ (๕๖)
๑ - ๓ คน	๔๒.๕ (๓๓๙)	๕๑.๘ (๑๖๔)	๔๙.๕ (๒๐๒)
๔ - ๖ คน	๓๘.๓ (๓๐๙)	๒๒.๖ (๙๓)	๔๘.๖ (๗๔)
๗ คนขึ้นไป	๑๖.๓ (๑๙๖)	๘.๗ (๔๖)	๔.๗ (๔๓)
รวม	๓๘.๑ (๙๕๑)	๓๙.๓ (๓๕๙)	๔๒.๘ (๓๗๕)

บุตรมาก เพราะฉะนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาทั้งกล่าวนี้ คู่สมรสจึงคิดที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวตั้งแต่เมื่อมีบุตร ๑ - ๓ คน เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามอัตราส่วนร้อยละเฉลี่ยของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตที่อยู่ในเขตชนบท เมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร เท่ากับ ๓๘.๑, ๓๙.๓ และ ๔๒.๘ ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคู่สมรสในเขตกรุงเทพมหานครก็ยังสูงกว่าเขตอื่น ๆ สำหรับการศึกษาดต่อไปนี้จะทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของคู่สมรสว่าจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ โดยจะนำปัจจัยอื่นเข้ามาพิจารณาค่าระดับแต่ละปัจจัยคือ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ : อาชีพของสามีนี่มีผลต่อการที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต

อาชีพของสามี

โดยทั่ว ๆ ไปสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันส่วนมากมีระดับการครองชีพสูง และคนส่วนใหญ่พยายามที่จะยกระดับการครองชีพของตนเองให้ดีขึ้น จึงต้องหาหนทางเพิ่มรายได้ค้ำจุนรายจ่ายในครอบครัว แต่ปรากฏว่าค่าเลี้ยงดูบุตรสูงมาก คู่สมรสจึงต้องพยายามที่จะจำกัดจำนวนบุตรให้ลดลง^๑ เพื่อที่จะเลี้ยงดูบุตรให้อยู่ดีกินดี และได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น แต่ตามีบุตรหลายคนจะมีผลกระทบกระเทือนต่อฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวได้ ในการศึกษารั้งนี้ได้นำปัจจัยทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับอาชีพของสามีมาพิจารณาประกอบด้วย โดยที่ลักษณะอาชีพของสามีสามารถแสดงถึงระดับทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ทั้งนี้เพราะว่าการประกอบอาชีพมีความสำคัญอันอาจจะชี้ให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถของบุคคล ฯลฯ ซึ่งในเรื่องอาชีพนี้ถ้าจะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพของ เขตที่อยู่อาศัยระหว่าง เขตชนบทกับเขตเมือง เช่น ประชากรในชนบทส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมากกว่าผู้ที่อยู่ในเขตเมืองซึ่งส่วนมากประกอบอาชีพค้าขาย หรือทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ดังนั้นในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวกับอาชีพของสามีโดยเปรียบเทียบทุกกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ จากตารางที่ ๑๓ พบว่า อัตราส่วนร้อยละเฉลี่ยของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร ที่สามีประกอบอาชีพกรรมกร รับจ้าง จะเป็นกลุ่มที่สูงที่สุดคือ ๔๕.๓ รองลงมาได้แก่กลุ่มอาชีพข้าราชการ และช่างฝีมือ บริการ ร้อยละ ๔๑.๗ และ ๔๑.๖ ตามลำดับ แต่เมื่อเทียบกับในเขตเมืองอื่น ๆ ปรากฏว่าอัตราส่วนร้อยละเฉลี่ยของกลุ่มที่สามีประกอบวิชาชีพข้าราชการ เท่ากับ ๔๓.๘ บดอาชีพช่างฝีมือ บริการ เป็นอันดับรองลงมา ร้อยละ ๓๘.๔ สำหรับในเขตชนบทอัตราส่วนร้อยละเฉลี่ยของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวอยู่ในกลุ่มอาชีพค้าขายส่วนใหญ่คือ ๓๕.๕

^๑ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, การสัมมนาทางวิชาการเรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๑, หน้า ๒๖๓ - ๒๖๔.

ตารางที่ ๑๓ อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวใน
อนาคต จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและอาชีพของ
สามี

อาชีพของสามี จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
รวมทุกกลุ่มอาชีพของสามี	๑๐๐:๐ (๒๕๖)	๑๐๐:๐ (๑๑๑)	๑๐๐:๐ (๑๒๖)
๐	๓๕.๘ (๖๔)	๔๗.๗ (๔๔)	๓๘.๐ (๔๑)
๑ - ๓ คน	๓๘.๓ (๒๖๑)	๔๘.๓ (๑๓๔)	๔๖.๔ (๑๖๘)
๔ - ๖ คน	๓๔.๑ (๒๘๖)	๒๔.๑ (๘๓)	๔๕.๕ (๖๖)
๗ คนขึ้นไป	๑๖.๘ (๑๘๕)	๓.๑ (๕๒)	๕.๘ (๓๔)
รวม	๓๑.๘ (๘๑๖)	๓๖.๒ (๓๐๓)	๔๐.๘ (๓๐๘)
วิชาชีพ, ข้าราชการ	๗:๕	๒๕:๒	๑๕:๘
๐	๓ (๓)	๘๐.๐ (๑๐)	๓๐.๐ (๑๐)
๑ - ๓ คน	๓๓.๓ (๘)	๕๖.๗ (๓๐)	๔๕.๐ (๔๐)
๔ - ๖ คน	๒๓.๑ (๑๓)	๑๖.๗ (๑๘)	๔๔.๔ (๘)
๗ คนขึ้นไป	- (๑๐)	- (๖)	- (๑)
รวม	๒๕.๗ (๓๕)	๔๓.๘ (๖๔)	๔๑.๗ (๖๐)

ตารางที่ ๑๓ (ต่อ)

อาชีพของสามี จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
ผู้ชาย, เสริมียน, พนักงาน	๕:๕.....	๒๗:๕.....	๒๒:๒.....
๐	๔๐.๐ (๕)	๓๗.๕ (๘)	๒๒.๒ (๕)
๑ - ๓ คน	๓๖.๔ (๑๑)	๔๗.๗ (๔๔)	๓๘.๕ (๓๖)
๔ - ๖ คน	๕๐.๐ (๑๒)	๒๖.๕ (๒๖)	๕๔.๕ (๒๒)
๗ คนขึ้นไป	๒๐.๐ (๑๕)	- (๑๒)	- (๕)
รวม	๓๕.๕ (๔๓)	๓๔.๔ (๕๐)	๓๖.๘ (๗๖)
ช่างฝีมือ, บริการ	๓:๕.....	๓๔:๒.....	๓๗:๓.....
๐	๑ (๓)	๓๗.๕ (๑๖)	๕๐.๐ (๑๒)
๑ - ๓ คน	๔๐.๐ (๑๕)	๕๕.๐ (๔๐)	๔๘.๓ (๖๐)
๔ - ๖ คน	๑๐.๐ (๑๐)	๓๐.๐ (๓๐)	๔๔.๐ (๒๕)
๗ คนขึ้นไป	- (๖)	๗.๗ (๑๓)	๖.๓ (๑๖)
รวม	๒๖.๕ (๓๔)	๓๘.๔ (๕๕)	๔๑.๖ (๑๑๓)

ตารางที่ ๑๓ (ต่อ)

อาชีพของสามี และ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่นๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
เกษกรกร	๗๕.๓.....	๘๖.๑.....	๖๖.๖.....
๐	๓๑.๘ (๕๑)	๖๖.๗ (๖)	- (๑)
๑ - ๓ คน	๓๘.๖ (๒๐๗)	๖๖.๗ (๖)	๗ (๒)
๔ - ๖ คน	๓๓.๘ (๒๓๖)	- (๓)	- (๒)
๗ คนขึ้นไป	๑๘.๗ (๑๕๐)	๗ (๘)	๗ (๒)
รวม	๓๑.๕ (๖๘๘)	๕๐.๐ (๑๘)	๖๘.๖ (๗)
กรรมกร, รับจ้าง, อื่น ๆ	๗๕.๘.....	๘๖.๕.....	๖๕.๑.....
๐	- (๒)	- (๘)	๕๕.๕ (๑๘)
๑ - ๓ คน	๓๖.๘ (๑๘)	๑๘.๓ (๑๘)	๕๓.๓ (๓๐)
๔ - ๖ คน	๔๘.๐ (๒๕)	๑๘.๒ (๑๑)	๓๗.๕ (๘)
๗ คนขึ้นไป	๑๘.๓ (๑๘)	๑๘.๓ (๗)	- (๖)
รวม	๓๓.๓ (๖๐)	๑๓.๘ (๓๖)	๕๕.๓ (๕๓)

หมายเหตุ ก. หมายถึงจำนวนที่ต่ำกว่า ๕

เมื่อพิจารณาคำถามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ปรากฏว่าในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ กลุ่มสตรีที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวไม่ว่าสามีประกอบวิชาชีพ ข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ บัณฑิต และกรรมกร นั้นกลุ่มสตรีที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตก็น่าจะเป็นกลุ่มที่ไม่มีบุตร และมีบุตร ๑ - ๓ คน เท่านั้น ในขณะที่กลุ่มสตรีที่อยู่ในเขตชนบทมีสามีถืออาชีพค้าขายดังกล่าวมาแล้ว ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มที่มีบุตรมีชีวิต ๔ - ๖ คน ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่ากลุ่มอาชีพค้าขายนี้ในเขตชนบทมีความต้องการที่จะหยุดยั้งการมีบุตรเมื่อมีบุตรในจำนวนที่ค่อนข้างสูงกว่ากลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ในเขตเมืองอื่น ๆ และ กรุงเทพมหานคร

ปัจจัยทางสังคม : ระดับการศึกษาของภรรยา และการทำงานนอกบ้านของสตรีภายหลังการสมรสที่มีผลต่อการที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต

๑. ระดับการศึกษาของภรรยา

นอกจากปัจจัยระดับการศึกษาของภรรยาจะมีส่วนสัมพันธ์กับการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของกลุ่มสตรีในปัจจุบันดังกล่าวมาแล้ว ก็น่าจะมีความสัมพันธ์กับการที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตของกลุ่มสตรีด้วย เพราะฉะนั้นในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสตรีที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวกับระดับการศึกษาของภรรยา จากตารางที่ ๑๔ จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะ เป็นเขตชนบท เขตเมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร กลุ่มสตรีที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวส่วนใหญ่มักมีภรรยาที่ได้รับการศึกษาอยู่ระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๔ ได้แก่อัตราส่วนร้อยละ ๕๗.๐, ๕๔.๖ และ ๖๑.๖ ตามลำดับ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดของกลุ่มสตรีที่จะปฏิบัติในแต่ละเขต

สำหรับการพิจารณาปัจจัยเกี่ยวกับการศึกษาของภรรยาควบคู่ไปกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของกลุ่มสตรีที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตปรากฏว่า อัตราส่วนร้อยละเฉลี่ยของกลุ่มสตรีที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ภรรยาที่มีการศึกษาอยู่ระหว่างมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไป เท่ากับ ๕๑.๔ ส่วนในเขตเมืองอื่น ๆ และ

ตารางที่ ๑๘ อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต
จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและระดับการศึกษาของ
ภรรยา

การศึกษาของภรรยา และ จำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่นๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
รวมทุกกลุ่มการศึกษาของ ภรรยา	๑๐๐.๐... (๓๒๓)	๑๐๐.๐... (๑๔๑)	๑๐๐.๐... (๑๕๕)...
๐	๓๕.๐ (๑๐๗)	๕๕.๘ (๕๖)	๔๖.๓ (๕๔)
๑ - ๓ คน	๔๒.๓ (๓๓๘)	๕๑.๘ (๑๖๔)	๔๕.๗ (๑๕๕)
๔ - ๖ คน	๓๘.๓ (๓๐๕)	๒๒.๘ (๘๒)	๔๖.๕ (๗๑)
๗ คนขึ้นไป	๑๖.๓ (๑๕๖)	๘.๕ (๔๕)	๕.๐ (๔๐)
รวม	๓๕.๐ (๕๕๐)	๓๕.๕ (๓๕๗)	๔๓.๗ (๓๖๔)
ไม่มีการศึกษา	๕.๓.....	๑๑.๕.....	๑๑.๕.....
๐	- (๑๓)	๓๓.๓ (๖)	- (๕)
๑ - ๓ คน	๒๐.๕ (๕๕)	๔๐.๐ (๑๕)	๕๗.๕ (๑๕)
๔ - ๖ คน	๒๑.๕ (๗๕)	๒๕.๐ (๒๐)	๓๓.๓ (๑๘)
๗ คนขึ้นไป	๕.๕ (๖๑)	๑๓.๖ (๒๒)	๖.๗ (๑๕)
รวม	๑๕.๕ (๒๐๒)	๒๕.๕ (๖๓)	๓๑.๖ (๕๗)

ตารางที่ ๑๔ (ต่อ)

การศึกษาของภรรยา และ จำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
ประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๔	๘๗.๐	๕๔.๖	๖๑.๖
๐	๔๑.๘ (๘๖)	๔๖.๗ (๓๐)	๕๒.๒ (๒๘)
๑ - ๓ คน	๔๕.๗ (๒๗๘)	๔๗.๑ (๑๐๘)	๕๑.๓ (๑๑๕)
๔ - ๖ คน	๓๘.๒ (๒๒๗)	๒๑.๘ (๖๘)	๕๐.๐ (๘๘)
๗ คนขึ้นไป	๒๕.๐ (๑๓๒)	- (๒๒)	๔.๒ (๒๘)
รวม	๓๘.๘ (๗๒๓)	๓๕.๐ (๒๒๐)	๔๖.๒ (๒๑๒)
ประถมศึกษาปีที่ ๕ - มัธยมศึกษาปีที่ ๓	๓๑.๑	๒๔.๑	๑๕.๗
๐	๗๑.๘ (๗)	๗๒.๗ (๑๑)	๓๖.๘ (๑๑)
๑ - ๓ คน	๖๒.๕ (๘)	๗๒.๗ (๓๓)	๔๐.๐ (๘๐)
๔ - ๖ คน	- (๓)	๒๐.๐ (๕)	๖๒.๕ (๘)
๗ คนขึ้นไป	- (๓)	๑๐๐.๐ (๑๑)	- (๑)
รวม	๔๗.๖ (๒๑)	๖๘.๐ (๕๐)	๔๑.๗ (๖๐)

ตารางที่ ๑๔ (ต่อ)

การศึกษาของภรรยา และ จำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบัน	ร้อยละของสตรีที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว					
	เขตชนบท		เขตเมืองอื่นๆ		เขตกรุงเทพมหานคร	
มัธยมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไป	๐.๖	๙.๙	๑๑.๓			
๐	ก (๑)	๗๗.๘ (๙)	๕๕.๖ (๙)			
๑ - ๓ คน	ก (๓)	๕๐.๐ (๑๒)	๕๒.๐ (๒๕)			
๔ - ๖ คน	-	-	ก (๓)	-	(๑)	
๗ คนขึ้นไป	-	-	-	-	-	
รวม	ก (๔)	๕๘.๓ (๒๔)	๕๑.๔ (๓๕)			

หมายเหตุ ก หมายถึงจำนวนที่ต่ำกว่า ๕

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เขตชนบทระดับการศึกษาของภรรยาอยู่ในกลุ่มชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - มัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้แก่อายละ ๖๕.๐ และ ๔๗.๖ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันพบว่า ในทุกระดับการศึกษาอัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวไม่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มที่ไม่มีบุตรและมีบุตร ๑ - ๓ คน เช่นคู่สมรสในเขตเมืองอื่น ๆ ที่ภรรยามีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ - มัธยมศึกษาปีที่ ๓ จะมีการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวสูงในกลุ่มที่ไม่มีบุตร และมีบุตร ๑-๓ คน เป็นจำนวนเท่ากัน คือร้อยละ ๗๒.๗ ในขณะที่เขตชนบทมีร้อยละ ๗๑.๔ และ ๖๒.๕ ตามลำดับ และคู่สมรสในเขตเมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานครที่อยู่ในกลุ่มการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไปจะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวสูงในกลุ่มที่ยังไม่มีบุตรได้แก่อายละ ๗๗.๘ และ ๕๕.๖ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้ที่มีการศึกษาสูงไม่ว่าจะอยู่ในเขตใดก็ตามมีผลทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ในปัญหาการมีบุตรมาก จึงคิดที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า คู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครมีอัตราส่วนร้อยละในการที่จะใช้การวางแผนครอบครัวในอนาคตต่ำกว่าในเขตเมืองอื่น ๆ และเขตชนบท ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าคู่สมรสได้กำลังปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนสูงอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้จำนวนที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตจึงต่ำกว่าเขตอื่น ๆ ก็อาจเป็นไปได้

๒. การทำงานนอกบ้านของสตรีภายหลังการสมรส

ในปัจจุบันบทบาทและสถานะภาพทางสังคมของสตรีเปลี่ยนแปลงไปมาก กล่าวคือ สตรีเป็นจำนวนมากมีโอกาสได้รับการศึกษาและออกไปประกอบอาชีพต่าง ๆ สูงขึ้น การที่สตรีมีส่วนในการทำงานนั้นเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูสมาชิกครอบครัว และเป็นทัศนคติที่แสดงถึงความทันสมัยของสตรี รวมทั้งส่งเสริมให้สตรีมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และสังคมอีกด้วย อย่างไรก็ตามเมื่อสตรีทำงานภายหลังการสมรสย่อมต้องเป็นทั้งแม่บ้าน และมารดาไปพร้อมๆกับการทำงานนอกบ้าน ซึ่งไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้

ดังนั้น ความจำเป็นที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวเพื่อป้องกันมิให้มีบุตรมากอันอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของสตรี จึงน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับชาย ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำปัจจัยทางสังคมเกี่ยวกับการทำงานนอกร้านของสตรีภายหลังการสมรสมาพิจารณาจากตารางที่ ๕ พบว่าโดยส่วนรวมแล้ว กลุ่มสตรีที่ไม่ทำงานนอกร้านทั้ง ๓ เขต จะมีการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตโดยเฉลี่ยมีอัตราส่วนร้อยละที่สูงกว่ากลุ่มสตรีที่ทำงานคือร้อยละ ๓๔.๑ ในเขตชนบท ๕๐.๘ ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๕๕.๘ ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มสตรีที่ไม่ทำงาน ส่วนสตรีในกลุ่มที่ทำงานนอกร้านของทั้ง ๓ เขตนั้น จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวเท่ากับร้อยละ ๓๓.๕ ๓๒.๘ และ ๓๗.๗ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า สตรีที่ไม่ทำงานนอกร้านอาจจะมีบุตรหลายคนอยู่แล้ว และกระทั่งถึงภาระในการเลี้ยงดูบุตร จึงต้องการที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตเพื่อจำกัดจำนวนบุตร หรือไม่ต้องการที่จะมีบุตรมากกว่าที่มีอยู่

เมื่อศึกษาจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันปรากฏว่า อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวระหว่างกลุ่มสตรีที่ทำงานนอกร้านจะสูงสุดในกลุ่มที่ยังไม่มีบุตรเลย ได้แก่ร้อยละ ๕๔.๘ ในเขตชนบท ๕๘.๕ ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๕๑.๗ ในเขตกรุงเทพมหานคร เปรียบเทียบกับกลุ่มสตรีที่ไม่ทำงานนอกร้านจะเห็นได้ชัดในกลุ่มที่มีบุตร ๑ - ๓ คน คือร้อยละ ๔๘.๓, ๖๘.๘ และ ๕๕.๖ ในเขตชนบท เขตเมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานครตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสตรีที่ทำงานยังไม่ต้องการที่จะมีบุตรปรารถนาที่จะสร้างฐานะครอบครัวให้มั่นคงเสียก่อน แต่ในกลุ่มสตรีที่ไม่ทำงานอาจจะมีบุตรไปแล้ว ๑ - ๓ คน จึงคิดจะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว ทั้งนี้เพราะมีเวลาเลี้ยงดูบุตรได้อย่างเต็มที่ อาจจะมีบุตรติดต่อกันให้เพียงพอกับความต้องการแล้วจึงจะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว เพื่อยุติการมีบุตรก็เป็นได้ สำหรับในเรื่องการทำงานนอกร้านของสตรีกับการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวนี้มีผลการวิจัยที่น่าสนใจเกี่ยวข้องคือ เรืองบทบาทการทำงาน

ตารางที่ ๑๕ อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต
จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และการทำงานนอกบ้าน
ของสตรีภายหลังการสมรส

การทำงานนอกบ้านของสตรี และ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
รวมทุกกลุ่มของสตรีที่ทำงาน นอกบ้านและไม่ทำงาน	๑๐๐.๐ (๓๒๓)	๑๐๐.๐ (๑๔๑)	๑๐๐.๐ (๑๖๑)
๐	๓๙.๓ (๑๐๗)	๕๕.๔ (๕๖)	๔๖.๔ (๕๖)
๑ - ๓ คน	๔๒.๓ (๓๓๘)	๕๑.๘ (๑๖๔)	๔๙.๕ (๒๐๒)
๔ - ๖ คน	๓๔.๓ (๓๐๙)	๒๒.๖ (๙๓)	๔๔.๖ (๗๔)
๗ คนขึ้นไป	๑๖.๔ (๑๙๕)	๘.๗ (๔๖)	๔.๗ (๔๓)
รวม	๓๔.๐ (๙๔๙)	๓๙.๔ (๓๕๙)	๔๒.๙ (๓๗๕)
ทำงาน	๑๗.๗.....	๕๓.๒.....	๔๔.๗.....
๐	๔๔.๔ (๑๘)	๕๙.๕ (๓๗)	๕๑.๗ (๒๙)
๑ - ๓ คน	๓๓.๘ (๖๕)	๔๑.๒ (๑๐๒)	๔๓.๗ (๑๐๓)
๔ - ๖ คน	๓๘.๑ (๖๓)	๑๕.๓ (๕๙)	๓๑.๔ (๓๕)
๗ คนขึ้นไป	๑๒.๕ (๒๔)	๖.๗ (๓๐)	๔.๒ (๒๔)
รวม	๓๓.๕ (๑๗๐)	๓๒.๙ (๒๒๘)	๓๗.๗ (๑๙๑)

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

การทำงานนอกบ้านของสตรี และ จำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
ไม่ทำงาน	๘๒.๓.....	๔๖.๘.....	๕๕.๓.....
๐	๓๘.๒ (๘๘)	๔๓.๘ (๑๘)	๔๐.๓ (๒๗)
๑ - ๓ คน	๔๘.๓ (๒๓๓)	๖๘.๘ (๖๒)	๕๕.๖ (๘๘)
๔ - ๖ คน	๓๓.๓ (๒๘๖)	๓๕.๘ (๓๘)	๕๖.๘ (๓๘)
๗ คนขึ้นไป	๑๗.๐ (๑๗๑)	๑๒.๕ (๑๖)	๕.๓ (๑๘)
รวม	๓๘.๑ (๗๗๘)	๕๐.๘ (๑๓๑)	๔๘.๘ (๑๘๘)

ที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกันของสตรีในเขตชนบท และเขตเมือง ใ้แก่การทำงานในไร่นา หรือการช่วยเหลือกิจการภายในครอบครัวของสตรีชนบท หรือการประกอบอาชีพนอกบ้าน ซึ่งเป็นทางเลือกระหว่างการทำงาน หรือการมีบุตรของสตรีในเมือง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นไ้ก่อนจะต้งอาศัยการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมนั้นด้วย^๑

^๑ Sidney Goldstein, "The Influence of Labor Force Participation and Education on Fertility in Thailand," Population Studies, (November, 1972), pp. 420-425.

ปัจจัยทางประชากร: อายุปัจจุบันของภรรยาที่มีผลต่อการที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัว ในอนาคต

อายุปัจจุบันของภรรยา

อายุปัจจุบันของภรรยาเป็นปัจจัยทางประชากรที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีอิทธิพลต่อการที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคตของคู่สมรสที่อยู่อาศัยในแต่ละเขต จากการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสที่ตองกรจะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวกับอายุปัจจุบันของภรรยา (ตารางที่ ๑๖) พิจารณาโดยทั่วไปแล้วพบว่า มีความแตกต่างกันบางประการในแต่ละกลุ่มอายุคือ อัตราส่วนร้อยละเฉลี่ยของคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคตสูงในกลุ่มที่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี เท่ากับ ๕๕.๖ ในเขตชนบท ๗๕.๓ ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๖๕.๐ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งต่างก็เป็นอัตราส่วนที่สูงกว่าคู่สมรสที่อยู่ในกลุ่มอายุ ๒๕- ๓๔ ปี ได้แก่อ้อยละ ๔๔.๕, และ ๕๕.๗ ตามลำดับ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าสตรีในกลุ่มนี้อายุน้อยส่วนมากอาจจะเพิ่งสมรส ยังไม่มีบุตร หรือมีบุตรน้อย อาจจะไม่ต้องการมีบุตร จึงคิดที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคต เพราะฉะนั้น เพื่อเป็นการป้องกันกรมีบุตรล่วงหน้า หรืออาจจะเพื่อเว้นระยะการมีบุตรแต่ละคนให้เหมาะสมกับฐานะครอบครัว เป็นต้น

เมื่อพิจารณาตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันประกอบด้วย ปรากฏว่าไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่ไม่มีบุตรหรือมีบุตร ๑ - ๓ คนก็ตาม อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวที่อยู่ในกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ ปี จะสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องมาจากผู้ที่อายุน้อยก็มักจะมีบุตรน้อย หรือยังไม่มี ซึ่งเป็นผู้ที่ตระหนักแล้วว่า ไม่ต้องการมีบุตรมากเกินไป จึงคิดที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคตขณะที่มีบุตรน้อย ส่วนผู้ที่มีอายุมากก็มีความตองการที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวเช่นกัน แต่กว่าที่จะปฏิบัติกรก็มีบุตรมากกว่าคือ คู่สมรสที่กำลังปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวสูงสุดอยู่ในกลุ่มที่มีบุตรที่มีชีวิต ๔ - ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๓ ซึ่งสาเหตุนี้อาจเป็นเพราะมีบุตรมากอยู่แล้ว ไม่ต้องการ

มีบุตรเพิ่มมากกว่านี้อีก สำหรับในเขตชนบทเป็นที่น่าสังเกตว่า อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวสูงสุดนั้น อยู่ในกลุ่มที่ภรรยาอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี และมีบุตรมากอยู่แล้วตั้งแต่ ๗ คนขึ้นไป อาจจะเป็นเนื่องมาจากคู่สมรสที่มีบุตรมากในเขตชนบท ก็มีแนวคิดที่ต้องการจะหยุดยั้งการมีบุตร หรือไม่ต้องการมีบุตรอีกต่อไป เช่นเดียวกับคู่สมรสที่อยู่ในเขตเมือง และเขตกรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ในด้านการให้บริการวางแผนครอบครัวของประเทศไทยซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปลายปี ๒๕๑๐ ก่อนที่จะมีการประกาศนโยบายประชากรแห่งชาติ นั้น กระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้ง "โครงการอนามัยครอบครัว" ขึ้นเป็นโครงการ ๓ ปี (ระหว่างปี ๒๕๑๑ - ๒๕๑๓) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ความรู้และสนใจสตรีที่อยู่ในภาวะเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะสตรีในชนบทที่อยู่ในท้องที่ที่ห่างไกลความเจริญเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว เพื่อสนใจให้สตรีเหล่านั้นหันมาใช้วิธีป้องกันการตั้งครรภ์ และจัดให้มีบริการวางแผนครอบครัวขึ้นทั่วประเทศ โดยมีการศึกษาวิจัยการปฏิบัติค่านามัยครอบครัวในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ขึ้นเป็นครั้งแรก^๒ ระหว่างปี ๒๕๐๗ - ๒๕๐๘ ได้ผลว่าสตรีชาวชนบทส่วนใหญ่มีความสนใจ และต้องการที่จะรับบริการคุมกำเนิดและสามารถรับวิธีการคุมกำเนิดไปปฏิบัติได้ดีพอสมควร ทั้ง ๆ ที่มีพื้นฐานความรู้ต่ำ ต่อมาได้มีการศึกษาวิจัยและให้บริการวางแผนครอบครัวไปพร้อมกันอีกหลายครั้ง ทั้งในภาควิชาการแขนงอื่น ๆ มา

^๑ Allan G. Rosenfield, et al. Thailand: Family Planning Activities 1968 to 1970 Studies in Family Planning (Bangkok: Ministry of Public Health, 1971). pp. 181 -192.

^๒ คุรยละเอียดได้จาก Visid Prachuchbom, James T. Fawcett, Fertility control in rural Thailand: some results of a demonstration project in Potharam district. Journal of Social Sciences 6 (1969): 155-164.

ตารางที่ ๑๖ จักรวาลส่วนย่อยของกลุ่มรหัสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต
ตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและอายุปัจจุบันของภรรยา

อายุปัจจุบันของภรรยา และ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	รายละเอียดของกลุ่มรหัสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
รวมทุกกลุ่มอายุของภรรยา	๑๐๐:๐..(๓๒๒)	๑๐๐:๐..(๑๕๑)	๑๐๐:๐..(๑๖๑)...
๐	๓๙.๖ (๑๐๖)	๕๕.๔ (๕๖)	๔๖.๔ (๕๖)
๑ - ๓ คน	๔๒.๘ (๓๓๒)	๔๒.๒ (๑๖๓)	๔๘.๕ (๒๐๒)
๔ - ๖ คน	๓๔.๓ (๓๐๙)	๒๒.๖ (๙๓)	๔๔.๖ (๓๔)
๗ คนขึ้นไป	๑๖.๓ (๑๙๖)	๘.๓ (๔๖)	๕.๓ (๔๓)
รวม	๓๔.๑ (๙๔๓)	๓๙.๔ (๓๕๘)	๔๒.๘ (๓๓๕)
๑๕ - ๒๔ ปี	๓๒.๖.....	๕๑:๑.....	๓๖:๐.....
๐	๔๓.๑ (๖๘)	๓๘.๖ (๒๘)	๕๘.๖ (๒๘)
๑ - ๓ คน	๖๐.๐ (๑๒๐)	๓๓.๕ (๔๘)	๓๓.๑ (๕๒)
๔ - ๖ คน	๖ (๑)	- -	๖ (๓)
๗ คนขึ้นไป	- -	- -	-
รวม	๕๕.๖ (๑๘๙)	๓๕.๓ (๓๓)	๖๙.๐ (๘๕)

ตารางที่ ๑๖ (ต่อ)

อายุปัจจุบันของภรรยา และ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
๒๕ - ๓๔ ปี	๔๑.๖	๔๘.๗	๔๗.๘
๐	๓๕.๐ (๒๐)	๕๐.๐ (๑๖)	๔๕.๐ (๒๐)
๑ - ๓ คน	๔๗.๒ (๑๒๓)	๖๑.๘ (๖๘)	๖๒.๐ (๗๕)
๔ - ๖ คน	๕๐.๘ (๑๒๐)	๕๐.๐ (๒๖)	๖๔.๓ (๒๘)
๗ คนขึ้นไป	๗๒.๗ (๑๑)	- (๒)	๗ (๒)
รวม	๔๘.๕ (๒๗๔)	๕๖.๓ (๑๑๒)	๕๘.๗ (๑๒๕)
๓๕ - ๔๔ ปี	๒๕.๒	๑๘.๒	๑๕.๕
๐	๒๗.๓ (๑๑)	๑๑.๑ (๕)	- (๕)
๑ - ๓ คน	๑๘.๐ (๖๓)	๑๗.๕ (๓๕)	๒๔.๕ (๕๓)
๔ - ๖ คน	๒๕.๕ (๑๕๓)	๑๗.๕ (๘๖)	๓๑.๕ (๓๕)
๗ คนขึ้นไป	๒๑.๑ (๑๑๔)	๑๕.๕ (๒๖)	๕.๕ (๒๒)
รวม	๒๔.๕ (๓๓๑)	๑๖.๗ (๑๒๐)	๒๑.๗ (๑๑๕)

ตารางที่ ๑๖ (ต่อ)

อายุปัจจุบันของภรรยา และ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน	ร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
๕๕ ปีขึ้นไป	๑:๖.....	-.....	๑:๗.....
๐	- (๗)	- (๓)	- (๒)
๑ - ๓ คน	- (๒๖)	- (๗)	- (๑๘)
๔ - ๖ คน	๔.๔ (๔๕)	- (๒๑)	๑๒.๕ (๘)
๗ คนขึ้นไป	- (๗๑)	- (๑๘)	- (๑๕)
รวม	๑.๓ (๑๔๕)	- (๔๕)	๒.๑ (๔๗)

หมายเหตุ ก หมายถึงจำนวนที่ต่ำกว่า ๕

ใช้ประกอบด้วยเป็นต้นว่า การประชาสัมพันธ์ ซึ่งได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังเป็นครั้งแรกในปี ๒๕๑๕ ใช้สื่อมวลชนต่าง ๆ คือ วิทยุโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ และหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ในการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ด้านการวางแผนครอบครัวแก่ประชาชนในท้องถิ่นชนบท และยังมีโครงการทดลองใช้พนักงานเยี่ยมบ้านในงานวางแผนครอบครัว เป็นการชักชวนถึงตัวบุคคล ส่วนการดำเนินงานของหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ เช่น สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย สมาคมครอบครัวบริการ ฯลฯ ก็มีส่วนทำให้การปฏิบัติการวางแผนครอบครัวขยายออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งใน เขตเมืองและ เขตชนบท

กระทรวงสาธารณสุข, กองอนามัยครอบครัว, เรื่องตั้งเขปประเทศไทย, หน้า ๒๕.

การเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต

สำหรับหัวข้อที่จะทำการศึกษาต่อไปนี้ เป็นการศึกษาการเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทราบแนวโน้มของการเลือกใช้วิธีป้องกันแบบชั่วคราวหรือแบบถาวร อันอาจจะเป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ดังกล่าว นอกจากนี้ในการพิจารณาวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่คู่สมรสจะเลือกใช้ เฉพาะส่วนนี้ ผู้ศึกษาได้รวมพิจารณาคำตอบที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่า ไม่ทราบ หรือ ไม่ตอบ ด้วย ทั้งนี้เพราะว่าเป็นคำตอบที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเหตุการณ์ในอนาคต ที่สมมติเหตุการณ์ขึ้นให้ผู้ตอบเลือกเอาวิธีใดวิธีหนึ่ง ซึ่งบางคนอาจจะยังไม่มีความคิดเห็น ไม่แน่ใจ หรือยังลังเลใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ อย่างไรก็ตามได้รวมผู้ที่ตอบว่าไม่ทราบ หรือไม่มีคำตอบแล้วจะพบว่า มีขนาดไม่มากนัก แต่ก็พอจะนำมาใช้ประโยชน์ได้บ้างตามสมควร

เมื่อพิจารณาโดยทั่ว ๆ ไปจากผลการศึกษาข้อมูลของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว ๆ นี้พบว่า คู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตที่อยู่เขตชนบท เมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร ต่างก็เลือกใช้วิธีป้องกันแบบชั่วคราวมากกว่า ซึ่งมีอัตราส่วนร้อยละ ๖๒.๓, ๕๕.๗ และ ๔๘.๑ ตามลำดับ (จากตารางที่ ๑๗) ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตส่วนมากเป็นคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่ยังอายุน้อย หรืออาจจะเพิ่มมีบุตรน้อย จึงต้องการใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวเพื่อเลือกมีบุตรเฉพาะเวลาที่ต้องการ เช่น คู่สมรสใหม่ควรมีเวลาในการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตใหม่ก่อนเริ่มตั้งครรรภ์ หากตั้งครรรภ์หลังแต่งงาน การเปลี่ยนแปลงขณะตั้งครรรภ์ได้แก่ การแพทอง ฯลฯ จะทำให้ความสุขที่ควรจะได้รับจากระยะแรกของการสมรสเสียไป หรือเพื่อเว้นระยะการมีบุตรให้ห่างไคความเหมาะสมของแต่ละครอบครัว อาทิเช่น คู่สมรสที่ยังมีอายุน้อยอาจจะต้องการช่วงเวลาหนึ่งก่อนมีบุตรคนแรก เพื่อช่วยกันสร้างฐานะเพื่อหา

ตารางที่ ๑๗ อัตราส่วนร้อยละของผู้สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต
จำแนกตามวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่จะเลือกใช้

วิธีป้องกันการปฏิสนธิที่จะเลือกใช้	คู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
วิธีชั่วคราว	๖๒.๓ (๑๓๗)	๔๕.๗ (๖๔)	๔๘.๑ (๗๖)
วิธีถาวร	๒๒.๓ (๖๗)	๓๔.๓ (๔๘)	๒๙.๑ (๔๖)
วิธีอื่น ๆ	๐.๙ (๒)	๒.๑ (๓)	๒.๕ (๔)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๔.๙ (๔๔)	๑๗.๐ (๒๕)	๒๐.๓ (๓๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๓๐๐)	๑๐๐.๐ (๑๔๐)	๑๐๐.๐ (๑๕๘)

บ้านอยู่ของตนเอง หรือเพื่อศึกษาต่อ เป็นต้น นอกจากนั้นในด้านการศึกษาเลี้ยงดูบุตรถ้ามีบุตรดีเกินไปจนมารดาไม่มีเวลาพักผ่อนพอเพียง เด็กก็ได้รับการดูแลไม่ทั่วถึง และเป็นภาระหนักของครอบครัวและสังคมต่อไป หรือใช้เนื่องจากเหตุผลทางการแพทย์^๑ ในรายที่มารดามีโรคที่เป็นข้อห้ามของการตั้งครรภ์ เช่น วัณโรคในระยะติดต่อ ฯลฯ และในบางกรณีที่คู่สมรสเปลี่ยนใจต้องการมีบุตรเพิ่มอีกภายหลัง ซึ่งอาจจะพบได้เป็นต้นว่า เมื่อฐานะดีขึ้น หรือบุตรบังเอิญเสียชีวิตไป เหตุผลที่กล่าวมานี้เป็นประโยชน์ของการใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวที่สนับสนุนให้คู่สมรสต้องการเลือกใช้มากกว่าวิธีถาวร ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้วิธีป้องกันแบบใดแบบหนึ่งในอนาคตของคู่สมรสที่จะปฏิบัติ โดยจะแยกพิจารณาแต่ละปัจจัยดังต่อไปนี้

^๑ สุพร เกตุสว่าง, Contraception, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๑๖), หน้า ๒ - ๓.

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ : อาชีพของสามีที่มีผลต่อการที่จะเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิในอนาคต

อาชีพของสามี

ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอาชีพของสามีกับการเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต จากตารางที่ ๑๕ ปรากฏว่า คู่สมรสที่ต้องการจะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในเขตเมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ที่สามีประกอบอาชีพช่างฝีมือและบริการ มักจะเลือกใช้ชีวิตป้องกันแบบชั่วคราว ได้แก่ อัตราส่วนร้อยละ ๓๗.๕ และ ๕๑.๐ ตามลำดับ โดยเฉพาะคู่สมรสที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนสูงขึ้นจากทุกกลุ่มอาชีพรวมกัน (ร้อยละ ๔๖.๕) แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงปรากฏว่าคู่สมรสที่ปฏิบัติ ส่วนใหญ่ต้องการจะเลือกใช้ชีวิตป้องกันแบบชั่วคราวมากกว่าวิธีป้องกันแบบถาวร สำหรับคู่สมรสที่สามีประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะเห็นได้ว่าคู่สมรสที่ปฏิบัติ ในเขตชนบทจะเลือกใช้ชีวิตป้องกันแบบชั่วคราวมากที่สุด คืออัตราส่วนร้อยละ ๖๕.๔ ขณะที่มีการเลือกใช้ชีวิตถาวรเป็นร้อยละ ๑๗.๖ อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรในชนบทส่วนมากยังมีความต้องการบุตรเพิ่มอีก หรือเนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมโดยมากเป็นอาชีพที่ใช้แรงงานมักจะมีความเหนื่อย ยิ่งอาจจะมีความเชื่อถ้อยยึดมั่นในคติเก่า ๆ ตามกันมาว่า วิธีป้องกันแบบถาวร เช่น การผ่าตัดทำหมันมีอันตราย หรืออาจจะทำให้หมดสมรรถภาพทางเพศ หรือไม่สามารถทำงานหนักได้ ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ เป็นต้น

ปัจจัยทางสังคม: ระดับการศึกษาของภรรยา และการทำงานนอกบ้านของสตรีภายหลังการสมรสที่มีผลต่อการที่จะเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิในอนาคต

๑. ระดับการศึกษาของภรรยา

นอกจากปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิของคู่สมรสในอนาคตของแต่ละเขตแล้วนั้น ปัจจัยทางสังคมเกี่ยวกับระดับการศึกษาของภรรยาก็คาดว่าจะเป็นอีกมีผลต่อการที่จะเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิของคู่สมรสในอนาคตเช่นกัน

ตารางที่ ๑๘ อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคต
จำแนกตามวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่จะเลือกใช้ และอาชีพของสามี

อาชีพของสามี และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
รวมทุกกลุ่มอาชีพของสามี			
วิธีชั่วคราว	๖๒.๐ (๑๔๗)	๔๑.๘ (๔๖)	๔๖.๘ (๕๘)
วิธีถาวร	๒๑.๘ (๕๒)	๓๖.๔ (๔๐)	๓๖.๓ (๔๐)
วิธีอื่น ๆ	๐.๔ (๑)	๒.๗ (๓)	๓.๒ (๔)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๕.๖ (๓๗)	๑๘.๑ (๒๑)	๑๓.๗ (๒๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๓๗)	๑๐๐.๐ (๑๑๐)	๑๐๐.๐ (๑๒๔)
ประกอบวิชาชีพ, ข้าราชการ			
วิธีชั่วคราว	๓๗.๕ (๓)	๓๕.๗ (๑๐)	๕๐.๐ (๑๒)
วิธีถาวร	๖๒.๕ (๕)	๕๖.๔ (๑๓)	๒๕.๐ (๖)
วิธีอื่น ๆ	-	๓.๖ (๑)	๑๒.๕ (๓)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	-	๑๔.๓ (๔)	๑๒.๕ (๓)
รวม	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๒๘)	๑๐๐.๐ (๒๔)

ตารางที่ ๑๘ (ต่อ)

อาชีพของสามี และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
ผู้ชาย, เสมียนพนักงาน			
วิธีชั่วคราว	๓๓.๓ (๘)	๕๘.๘ (๑๗)	๓๒.๑ (๕)
วิธีถาวร	๘๑.๓ (๕)	๒๕.๘ (๘)	๘๖.๘ (๑๓)
วิธีอื่น ๆ	-	๖.๕ (๒)	๓.๖ (๑)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๒๕.๐ (๓)	๑๒.๘ (๔)	๑๗.๘ (๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๑๒)	๑๐๐.๐ (๓๑)	๑๐๐.๐ (๒๘)
ช่างฝีมือ, บริการ			
วิธีชั่วคราว	๔๘.๘ (๘)	๓๗.๘ (๑๔)	๕๑.๐ (๒๔)
วิธีถาวร	๓๓.๓ (๓)	๓๕.๑ (๑๓)	๓๘.๐ (๑๖)
วิธีอื่น ๆ	-	-	-
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๒๒.๒ (๒)	๒๗.๐ (๑๐)	๑๘.๐ (๗)
รวม	๑๐๐.๐ (๘)	๑๐๐.๐ (๓๗)	๑๐๐.๐ (๕๗)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๘ (ต่อ)

อาชีพของสามี และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่ระปึกักการวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
เกษตรกร			
วิธีชั่วคราว	๒๕.๕ (๑๒๓)	๔๔.๕ (๔)	๓ (๒)
วิธีถาวร	๑๗.๖ (๓๓)	๒๒.๒ (๒)	—
วิธีอื่น ๆ	๐.๕ (๑)	—	—
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๖.๕ (๓๐)	๓๓.๓ (๓)	—
รวม	๑๐๐.๐ (๑๘๘)	๑๐๐.๐ (๙)	๓ (๒)
กรรมกรรับจ้าง, และอื่น ๆ			
วิธีชั่วคราว	๒๕.๐ (๑๓)	๒๐.๐ (๑)	๔๗.๘ (๑๑)
วิธีถาวร	๓๐.๐ (๖)	๘๐.๐ (๔)	๒๑.๗ (๕)
วิธีอื่น ๆ	—	—	—
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๕.๐ (๑)	—	๓๐.๕ (๗)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๐)	๑๐๐.๐ (๕)	๑๐๐.๐ (๒๓)

หมายเหตุ ก. หมายถึงจำนวนที่ต่ำกว่า ๕

จากการศึกษา (ตารางที่ ๑๕) จะพบว่า กลุ่มรหัสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในเขต
ชนบท เมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร ที่ภรรยาในระดับการศึกษาระหว่างชั้นประถมปีที่
๑ - ๔ มีแนวโน้มที่จะเลือกใช้วิธีชั่วคราว ได้แก่ ถอดใส่ถุงยางอนามัย ๖๒.๖, และ ๔๖.๗ ตาม
ลำดับ ซึ่งต่างก็เป็นสัดส่วนที่สูงสุดของแต่ละเขตดังกล่าว เมื่อพิจารณากลุ่มที่มีการศึกษาในระดับ
ประถมศึกษาปีที่ ๕ - มัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปรากฏว่า กลุ่มรหัสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัว
ในทั้ง ๓ เขตจะเลือกใช้วิธีชั่วคราวมากกว่าวิธีถาวรอีก คือร้อยละ ๕๐ ในเขตชนบท ๔๗.๑
ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๖๘.๐ ในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการศึกษา
มีผลต่อการเรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับวิทยาการแบบใหม่ ๆ ในด้านนี้ซึ่งได้แก่วิธีป้องกัน
การปฏิสนธิแบบชั่วคราวที่มีประสิทธิภาพดีพอสมควร เช่น ยาคุมกำเนิดรับประทาน การใส่
ห่วงอนามัย และยาฉีด หรือได้รับอิทธิพลของสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ที่นำมาเผยแพร่ประชา-
สัมพันธ์ในด้านการวางแผนครอบครัวในระยะเวลาดังกล่าว ประกอบกับกลุ่มรหัสที่จะปฏิบัติ
การวางแผนครอบครัวในอนาคตเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้แก่คนรุ่นหนุ่มสาวอาจจะเพิ่งสมรสยังไม่
มีบุตรหรือมีบุตรน้อยเพียง ๒ - ๓ คน จึงมีความต้องการที่จะใช้วิธีชั่วคราวสูง เพื่อเว้น
ระยะการมีบุตรให้ห่างออกไป เพื่อจะได้มีเวลาเตรียมตัวสร้างฐานะครอบครัวให้เป็นหลัก
ฐานก่อน เป็นต้น นอกจากนี้หน่วยงานที่ให้บริการเหล่านี้ทั้งของรัฐและเอกชนมีความมุ่ง-
หมายที่จะขยายกิจการวางแผนครอบครัวให้บริการอย่างทั่วถึงในเขตชนบทเป็นประการ
สำคัญ โดยเฉพาะวิธีป้องกันแบบชั่วคราวมีเป้าหมายที่จะมีผู้ยอมรับปฏิบัติได้ง่าย และสะดวก
กว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๕ อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต
จำแนกตามวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่จะเลือกใช้ และระดับการศึกษา
ของภรรยา

ระดับการศึกษาของภรรยา และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
รวมทุกระดับการศึกษาของภรรยา			
วิธีชั่วคราว	๒๒.๒ (๑๘๖)	๔๕.๗ (๖๔)	๔๘.๑ (๗๕)
วิธีถาวร	๒๒.๔ (๖๗)	๓๔.๓ (๘๘)	๒๘.๕ (๔๖)
วิธีอื่น ๆ	๐.๗ (๒)	๒.๑ (๓)	๒.๖ (๔)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๔.๗ (๔๔)	๑๗.๕ (๒๕)	๑๕.๕ (๓๖)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๘๘)	๑๐๐.๐ (๑๔๐)	๑๐๐.๐ (๑๕๖)
ไม่มีการศึกษา			
วิธีชั่วคราว	๒๔.๐ (๑๖)	๓๑.๓ (๕)	๓๕.๓ (๖)
วิธีถาวร	๑๖.๐ (๔)	๒๕.๐ (๔)	๓๕.๓ (๖)
วิธีอื่น ๆ	๔.๐ (๑)	๖.๓ (๑)	-
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๖.๐ (๔)	๓๗.๕ (๖)	๒๘.๔ (๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๕)	๑๐๐.๐ (๑๖)	๑๐๐.๐ (๑๗)

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

ระดับการศึกษาของภรรยา และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่นๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
ประณมศึกษาปีที่ ๑ -๘			
วิธีชั่วคราว	๖๒.๖ (๑๖๘)	๕๐.๐ (๓๘)	๘๒.๗ (๘๑)
วิธีถาวร	๒๒.๑ (๕๘)	๓๖.๘ (๒๘)	๓๖.๕ (๓๕)
วิธีอื่น ๆ	๐.๘ (๑)	-	๑.๐ (๑)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๘.๕ (๓๕)	๑๓.๒ (๓๐)	๑๘.๘ (๑๘)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๖๒)	๑๐๐.๐ (๗๖)	๑๐๐.๐ (๘๖)
ประณมศึกษาปีที่ ๕-มัธยมศึกษาปีที่ ๓			
วิธีชั่วคราว	๕๐.๐ (๘)	๘๗.๑ (๑๖)	๖๘.๐ (๑๗)
วิธีถาวร	๔๐.๐ (๘)	๒๕.๘ (๑๐)	๑๖.๐ (๔)
วิธีอื่น ๆ	-	๒.๕ (๑)	-
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๐.๐ (๑)	๒๐.๖ (๗)	๑๖.๐ (๔)
รวม	๑๐๐.๐ (๑๐)	๑๐๐.๐ (๓๔)	๑๐๐.๐ (๒๕)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

ระดับการศึกษาของภรรยา และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ เขตกรุงเทพมหานคร	
มัธยมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไป			
วิธีชั่วคราว	ก (๑)	๓๕.๗ (๕)	๖๑.๑ (๑๑)
วิธีถาวร	ก (๑)	๔๒.๕ (๖)	๕.๖ (๑)
วิธีอื่น ๆ	-	๓.๐ (๑)	๑๖.๓ (๓)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	-	๑๔.๓ (๒)	๑๖.๓ (๓)
รวม	ก (๒)	๑๐๐.๐ (๑๕)	๑๐๐.๐ (๑๘)

หมายเหตุ ก หมายถึงจำนวนที่ต่ำกว่า ๕

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. การทำงานนอกบ้านของสตรีภายหลังการสมรส

สตรีที่ออกทำงานนอกบ้านย่อมมีประสบการณ์ ความรู้ ความทันสมัย และมีโอกาสเข้าสมาคมกับบุคคลทั่วไปในสังคมได้มากกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน ฉะนั้นการทำงานนอกบ้านของสตรีภายหลังการสมรสก็น่าจะมีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องกับกาที่จะเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบใดแบบหนึ่งบ้าง โดยเฉพาะคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตที่อยู่ในแต่ละเขตที่มีภาวะแวดล้อมความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิตแตกต่างกัน สำหรับผลการศึกษารั้งนี้ จากตารางที่ ๒๐ ปรากฏว่าไม่ว่าคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในเขตชนบท เขตเมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร ทั้งกลุ่มที่สตรีทำงานนอกบ้านและไม่ทำงานต่างก็จะเลือกใช้วิธีป้องกันแบบชั่วคราวมากกว่าแบบถาวร (ซึ่งเป็นแบบแผนที่พบในตารางที่ ๑๗) กล่าวคือ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่ทำงานนอกบ้านในเขตชนบทจะเลือกใช้วิธีชั่วคราว เท่ากับ ๕๕.๘ ขณะที่เขตเมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร เท่ากับร้อยละ ๔๔.๐ และ ๕๒.๑ ตามลำดับ สำหรับสตรีที่ไม่ทำงานนอกบ้านจะเลือกใช้วิธีชั่วคราวสูงสุดร้อยละ ๒๓.๖ ในเขตชนบท ร้อยละ ๔๗.๗ ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๔๔.๘ ในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมานี้สตรีที่ทำงานและไม่ทำงานนอกบ้านภายหลังการสมรสอาจจะได้รับการโฆษณาจูงใจให้รู้จัก เข้าใจ และสนใจในวิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวอย่างแพร่หลายทั่วถึงในทุก ๆ เขต โดยเฉพาะในเขตชนบท เพราะหน่วยให้บริการทั้งของรัฐและเอกชน ตระหนักดีว่าสตรีในชนบทส่วนใหญ่มีบุตรมากกว่าสตรีในเขตเมือง โดยมีจุดประสงค์ที่จะชักชวนให้ปฏิบัติการวางแผนครอบครัว ซึ่งก็นับว่าประสบผลดีเกินคาด ประกอบกับการโฆษณาชวนเชื่อได้เน้นวิธีป้องกันแบบชั่วคราวได้แก่ ยาเม็ดรับประทาน การใส่ห่วงอนามัย และยาฉีด ซึ่งมีความปลอดภัย ไร้สะดวก และราคาไม่แพงเกินไป ที่สตรีจะยอมรับปฏิบัติในอนาคตได้ ส่วนวิธีถาวรนั้นก็ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการยุติการมีบุตรได้อย่างแน่นอนที่สุด แต่ผลการศึกษาพบว่าจะมีผู้เลือกใช้น้อยกว่า มีใช่เป็นเพราะคู่

สมรสใหม่มีวิธีนี้ หากแต่วิธีนี้ยังมีปัญหาในด้านบุคลากรผู้ให้บริการยังไม่เพียงพอ และอีกประการหนึ่งคือเกี่ยวกับการผ่าตัดทำหมันในปี ๒๕๐๕ กระทรวงสาธารณสุขได้ยกเลิกระเบียบของกระทรวง ปี ๒๕๐๐ ซึ่งห้ามโรงพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขทำหมันให้แก่สตรีที่มีบุตรน้อยกว่า ๕ คน และระเบียบที่กำหนดว่าการทำหมันหญิงนั้นจะทำได้ต่อเมื่อคณะกรรมการอันประกอบด้วย แพทย์ ๓ นาย ลงมติร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตามการยกเลิกระเบียบนี้เพิ่งจะมีผลก็เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาเร็ว ๆ นี้เอง ในปัจจุบันการทำหมันจะขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้อำนวยการโรงพยาบาลแต่ละแห่ง และแต่ละรายก็จำเป็นต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของคุณสมรสนั้น ๆ ด้วย^๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ กระทรวงสาธารณสุข, กองอนามัยครอบครัว, เรื่องสิ่งเซปประเทศไทย เรียบเรียงโดยชัยชนะ สุวรรณเวช และสันติ นวประจวบ (พระนคร: มีตรนราการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๒๕.

ตารางที่ ๒๐ อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต
จำแนกตามวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่จะเลือกใช้ และการทำงานนอกบ้าน
ของสตรีภายหลังการสมรส

การทำงานนอกบ้านของสตรี และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
รวมทุกกลุ่มของสตรีที่ทำงานนอกบ้าน และไม่ทำ			
วิธีชั่วคราว	๒๒.๒ (๑๘๖)	๔๕.๗ (๖๔)	๔๘.๑ (๗๖)
วิธีถาวร	๒๒.๔ (๖๗)	๓๔.๓ (๔๘)	๒๙.๑ (๔๖)
วิธีอื่น ๆ	๐.๗ (๒)	๒.๑ (๓)	๒.๕ (๔)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๔.๗ (๔๔)	๑๗.๙ (๒๕)	๒๐.๓ (๓๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๙๙)	๑๐๐.๐ (๑๔๐)	๑๐๐.๐ (๑๕๘)
ทำงาน			
วิธีชั่วคราว	๔๕.๘ (๒๙)	๔๔.๐ (๓๓)	๕๒.๑ (๓๗)
วิธีถาวร	๒๕.๐ (๑๓)	๓๓.๓ (๒๕)	๒๑.๑ (๑๕)
วิธีอื่น ๆ	๑.๙ (๑)	๔.๐ (๓)	๔.๒ (๓)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๗.๓ (๙)	๑๘.๗ (๑๔)	๒๒.๕ (๑๖)
รวม	๑๐๐.๐ (๕๒)	๑๐๐.๐ (๗๕)	๑๐๐.๐ (๗๑)

ตารางที่ ๒๐ (ต่อ)

การทำงานนอกบ้านของสตรี และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่ระงับการวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
ไม่ทำงาน			
วิธีชั่วคราว	๒๓.๖ (๑๕๗)	๔๗.๗ (๓๑)	๔๔.๘ (๓๕)
วิธีถาวร	๒๑.๕ (๕๔)	๓๕.๔ (๒๓)	๓๕.๖ (๓๑)
วิธีอื่น ๆ	๐.๔ (๑)	—	๑.๒ (๑)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๔.๒ (๓๕)	๑๖.๕ (๑๑)	๑๘.๔ (๑๖)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๔๗)	๑๐๐.๐ (๖๕)	๑๐๐.๐ (๘๓)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจัยทางประชากร : อายุปัจจุบันของภรรยา และจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันที่มีผลต่อการที่จะเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิในอนาคต

๑. อายุปัจจุบันของภรรยา

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนของการเลือกใช้ชีวิตป้องกันการปฏิสนธิแบบใดแบบหนึ่งของคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตกับอายุปัจจุบันของภรรยา จากตารางที่ ๒๑ จะพบว่า คู่สมรสที่จะปฏิบัติฯ ทั้งใน เขตชนบท และกรุงเทพมหานคร ที่ภรรยามีอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี จะเลือกใช้ชีวิตชั่วคราวเป็นอัตราส่วนร้อยละ ๕๘.๐ และ ๕๓.๔ ตามลำดับ ขณะที่ในเขตเมืองอื่น ๆ วิธีป้องกันแบบถาวรเป็นวิธีที่คู่สมรสต้องการจะใช้มากที่สุดคือร้อยละ ๔๔.๔ จะเห็นได้ว่าความแตกต่างกันในการเลือกใช้ชีวิตป้องกันสำหรับแต่ละเขต แต่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ภรรยามีอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี คู่สมรสที่จะปฏิบัติฯ ส่วนใหญ่ตั้งใจจะใช้ชีวิตชั่วคราว ใ้แก่อัตราส่วนร้อยละ ๖๒.๗, ๖๑.๔ และ ๕๕.๕ ตามลำดับ อาจจะเนื่องมาจากสตรีที่อายุน้อยอาจจะเพิ่งสมรสยังไม่มียุตรเลย หรือมีบุตรน้อยต้องการจะเว้นระยะการมีบุตรในระยะหลังการสมรส หรือเพื่อเลือกมีบุตรเฉพาะเวลาที่ต้องการ สตรีอายุน้อยเหล่านี้แสดงถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ในวัยหนุ่มสาวที่สามารถเรียนรู้การใช้ชีวิตป้องกันแบบใหม่ ๆ ได้รวดเร็ว ซึ่งคาดว่าจะนำมาปฏิบัติในอนาคต และอีกประการหนึ่งในด้านแหล่งให้บริการด้วยชีวิตชั่วคราวมีมากกว่าวิธีถาวร ที่คู่สมรสสามารถที่จะเลือกนำมาใช้ได้ง่าย และสะดวกกว่า เช่น สถานีอนามัย สุขศาลา จากหมอคำแย และร้านขายยา เป็นต้น แต่วิธีถาวรมีเฉพาะตามโรงพยาบาลเท่านั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า อายุปัจจุบันของภรรยามีผลต่อการเลือกใช้ชีวิตป้องกันแตกต่างกันในแต่ละเขต

ตารางที่ ๒๑ อัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคต
จำแนกตามวิธีป้องกันกาปฏิสนธิที่จะเลือกใช้ และอายุปัจจุบันของ
ภรรยา

อายุปัจจุบันของภรรยา และวิธีป้องกันกาปฏิสนธิ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตนนท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
รวมทุกกลุ่มอายุของภรรยา			
วิธีชั่วคราว	๖๒.๓ (๑๘๕)	๔๕.๗ (๖๔)	๔๘.๑ (๗๖)
วิธีถาวร	๒๒.๒ (๖๖)	๓๔.๓ (๔๘)	๒๕.๑ (๔๖)
วิธีอื่น ๆ	๐.๗ (๒)	๒.๑ (๓)	๒.๕ (๔)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๔.๘ (๔๔)	๑๗.๘ (๒๕)	๒๐.๓ (๓๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๙๗)	๑๐๐.๐ (๑๔๐)	๑๐๐.๐ (๑๕๘)
อายุ ๑๕ - ๒๔ ปี			
วิธีชั่วคราว	๖๒.๗ (๖๔)	๖๑.๔ (๓๕)	๕๕.๔ (๓๑)
วิธีถาวร	๒๒.๖ (๒๓)	๒๓.๘ (๑๓)	๒๕.๐ (๑๔)
วิธีอื่น ๆ	๑.๐ (๑)	๑.๘ (๑)	-
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๓.๗ (๑๔)	๑๔.๐ (๘)	๑๙.๖ (๑๑)
รวม	๑๐๐.๐ (๑๐๒)	๑๐๐.๐ (๕๗)	๑๐๐.๐ (๕๖)

ตารางที่ ๒๑ (ต่อ)

อายุปัจจุบันของภรรยา และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
อายุ ๒๕ - ๓๔ ปี			
วิธีชั่วคราว	๕๘.๐ (๗๒)	๓๐.๒ (๑๘)	๔๓.๔ (๓๓)
วิธีถาวร	๒๕.๔ (๓๑)	๔๔.๘ (๒๘)	๓๔.๒ (๒๖)
วิธีอื่น ๆ	๐.๘ (๑)	๑.๖ (๑)	๑.๓ (๑)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๔.๘ (๑๘)	๒๓.๘ (๑๕)	๒๐.๑ (๑๖)
รวม	๑๐๐.๐ (๑๒๒)	๑๐๐.๐ (๖๓)	๑๐๐.๐ (๗๖)
อายุ ๓๕ - ๔๕ ปี			
วิธีชั่วคราว	๖๗.๖ (๔๘)	๕๐.๐ (๑๐)	๔๔.๐ (๑๑)
วิธีถาวร	๑๖.๘ (๑๒)	๓๕.๐ (๗)	๒๔.๐ (๖)
วิธีอื่น ๆ	-	๕.๐ (๑)	๑๖.๐ (๓)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๕.๕ (๑๑)	๑๐.๐ (๒)	๒๐.๐ (๕)
รวม	๑๐๐.๐ (๗๑)	๑๐๐.๐ (๒๐)	๑๐๐.๐ (๒๕)

ตารางที่ ๒๑ (ต่อ)

อายุปัจจุบันของภรรยา และวิธีป้องกันกาปฏิบัติ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต
	เขตชนบท เขตเมืองอื่น ๆ เขตกรุงเทพมหานคร

อายุ ๔๕ ปีขึ้นไป

วิธีชั่วคราว	ก (๑)	—	ก (๑)
วิธีถาวร	—	—	—
วิธีอื่น ๆ	—	—	—
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	ก (๑)	—	—
รวม	ก (๒)	—	ก (๑)

หมายเหตุ ก หมายถึงจำนวนที่ต่ำกว่า ๕

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้ จะมีความสัมพันธ์ของการที่จะ เลือกรูปวิธีป้องกันการปฏิสนธิในอนาคต โดยทั่วไปคู่สมรสที่มีบุตรจำนวนมากเกินความต้องการแล้วอาจจะใช้วิธีป้องกันแบบถาวรเพื่อ ยุติการมีบุตรอีกต่อไป และในทางตรงกันข้ามคู่สมรสที่ยังมีบุตรน้อยก็อาจจะต้องการใช้วิธี ชั่วคราวเพื่อเว้นระยะการมีบุตรในช่วงเวลาหนึ่งตามความเหมาะสมของแต่ละครอบครัว หรือไม่ต้องการมีบุตรอีกจนเกินไป ซึ่งจะมีผลต่อสุขภาพของมารดาและบุตร ตามที่กล่าวมานี้ อาจจะมีการมีความแตกต่างกันไปตามเขตที่อยู่อาศัยด้วย จึงได้นำจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มาพิจารณา รวมกับวิธีป้องกันที่คู่สมรสในเขตต่าง ๆ จะเลือกใช้ จากตารางที่ ๒๒ จะปรากฏว่า คู่ สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวทั้งในเขตชนบท เมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร ที่มีบุตรมีชีวิต ๑ - ๓ คน ต้องการที่จะเลือกรูปวิธีชั่วคราวเป็นส่วนมาก ได้แก่อัตราส่วน ร้อยละ ๕๕.๘, ๕๐.๕ และ ๔๖.๕ ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า สักส่วนของคู่สมรสที่ปฏิบัติในเขตชนบทที่มีบุตรมาก ระหว่าง ๔ - ๕ คน มักจะเลือกรูปวิธีชั่วคราวมากที่สุดคืออัตราส่วนร้อยละ ๖๓.๒ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าสตรีชนบทยังไม่กล้าที่จะใช้วิธีถาวรแม้ว่าจะมีบุตรหลายคนแล้วก็ตาม หรืออาจจะกลัวว่าถ้ามีบุตรเสียชีวิตภายหลังก็สามารถจะมีบุตรใหม่ได้อีก หรืออาจจะต้องการมีบุตรเพิ่มอีกเพื่อไว้ช่วยเหลือทำงานในครัวเรือนหรือคนชนบทส่วนใหญ่มักจะ อาศัยพึ่งพาบุตรเมื่อเข้าสู่วัยชรา จึงคาดว่า จะใช้วิธีชั่วคราวมากกว่าวิธีถาวร ประกอบ กับอาจจะเนื่องมาจากสภาพชนบทห่างไกลโรงพยาบาลมากกว่า มีความลำบากในการเดินทาง เพื่อไปรับบริการทำหมัน จึงคิดจะเลือกรูปวิธีแบบชั่วคราวที่มีให้บริการจากสถานอนามัย ใกล้บ้าน หรือในหมู่บ้านของคนมากกว่า เพราะว่าสามารถที่จะป้องกันการมีบุตรได้เช่น เดียวกัน

ตารางที่ ๒- อัตราส่วนร้อยละของกลุ่มที่ปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต
จำแนกตามวิธีป้องกันการปฏิสนธิที่จะใช้กัน และจำนวนบุตรที่มีชีวิต

จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	กลุ่มที่ปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
รวมทุกกลุ่มจำนวนบุตรที่มีชีวิต			
วิธีชั่วคราว	๖๒.๒ (๑๘๖)	๔๕.๓ (๖๔)	๔๘.๑ (๓๖)
วิธีถาวร	๒๒.๔ (๖๓)	๓๔.๓ (๔๘)	๒๙.๑ (๔๖)
วิธีอื่น ๆ	๐.๓ (๒)	๒.๑ (๓)	๒.๕ (๕)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๔.๓ (๔๔)	๑๓.๔ (๒๕)	๒๐.๓ (๓๒)
รวม	๑๐๐.๐ (๒๙๕)	๑๐๐.๐ (๑๔๐)	๑๐๐.๐ (๑๕๘)
ไม่มีบุตร			
วิธีชั่วคราว	๖๐.๐ (๒๔)	๕๘.๑ (๑๘)	๕๓.๓ (๑๕)
วิธีถาวร	๒๒.๕ (๙)	๒๒.๖ (๗)	๑๕.๔ (๔)
วิธีอื่น ๆ	-	๓.๒ (๑)	-
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๓.๕ (๖)	๑๖.๑ (๕)	๒๖.๙ (๗)
รวม	๑๐๐.๐ (๔๐)	๑๐๐.๐ (๓๑)	๑๐๐.๐ (๒๖)

ตารางที่ ๒๒ (ต่อ)

จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และวิธีป้องกันการปฏิสนธิ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
บุตร ๑ - ๓ คน			
วิธีชั่วคราว	๕๘.๔ (๘๐)	๔๐.๕ (๓๔)	๔๖.๕ (๔๖)
วิธีถาวร	๓๐.๗ (๔๒)	๓๕.๓ (๓๓)	๓๑.๖ (๓๑)
วิธีอื่น ๆ	๐.๗ (๑)	๒.๔ (๒)	๓.๑ (๓)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๐.๒ (๑๔)	๑๗.๕ (๑๕)	๑๘.๔ (๑๘)
รวม	๑๐๐.๐ (๑๓๗)	๑๐๐.๐ (๘๔)	๑๐๐.๐ (๙๘)
บุตร ๔ - ๖ คน			
วิธีชั่วคราว	๒๓.๒ (๒๐)	๔๒.๕ (๕)	๔๐.๖ (๑๓)
วิธีถาวร	๑๔.๗ (๑๔)	๓๘.๑ (๘)	๓๔.๔ (๑๑)
วิธีอื่น ๆ	๑.๑ (๑)	-	๓.๑ (๑)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๒๑.๑ (๒๐)	๑๙.๐ (๔)	๒๑.๕ (๗)
รวม	๑๐๐.๐ (๕๕)	๑๐๐.๐ (๒๑)	๑๐๐.๐ (๓๒)

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๒ (ต่อ)

จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และวิธีปลงศพการปฏิบัติ	คู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคต		
	เขตชนบท	เขตเมืองอื่น ๆ	เขตกรุงเทพมหานคร
บุตร ๗ คนขึ้นไป			
วิธีชั่วคราว	๘๑.๕ (๒๒)	ก (๓)	ก (๒)
วิธีถาวร	๗.๘ (๒)	—	—
วิธีอื่น ๆ	—	—	—
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	๑๑.๑ (๓)	ก (๑)	—
รวม	๑๐๐.๐ (๒๗)	ก (๔)	ก (๒)

หมายเหตุ ก หมายถึงจำนวนที่ต่ำกว่า ๕

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย